

İçindekiler

20 ÖNGÖRÜNÜM

Mimarlığı anlamak artık neden bu kadar zor?

22 NAHOŞ/NEHOŞ

24 HABERLER

34 HABER/SANAT

İstanbul'da tekno-sanat

36 SÖYLEŞİ

Paul Virilio ile bir gün

Mimarlık dünyasının önemli çağdaş düşünürlerinden biri olan Paul Virilio ile, Nedim Sisa ve Tatiana Fabeck Paris'te görüştüler ve mimarlık okulundaki bir gününe tanıklık ettiler.

44 İÇ DÜNYALAR

Tarihi yapıya özgün bir ek Sanya Polecuk Evi

Burçin Altınsay, bir dostunun Londra banliyölerinden Hampstead'de gerçekleştirdiği eski yapıya yeni ek tasarımını tanıtıyor.

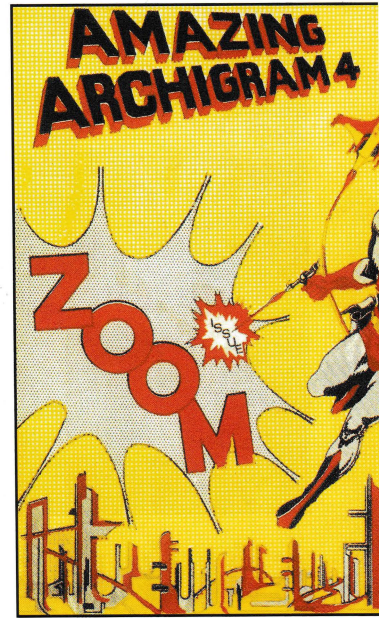
50 PROFİL

Richard England

Malta Adası'nı çağdaş mimarlık dünyasına temsil eden tek tasarımcı olan Richard England'ın kendi bağlamsalci görüşlerinin, daha önce yayımlanmamış bir m... jelerinden yapılan görsel şölen niteliğinde seçmeye eşlik ediyor.

69 DOSYA

Archigram

1960'ların efsanevi mimarlık grubu Archigram üzerine Suha Özkan, Uğur Yeli ve Reyner Banham'ın yazılarında Cook'un çizgi-öyküsü eşlik ediyor.

82 PROJE

Katar'ın başkenti Doha'da İslam Sanatları Müzesi

Ağa Han Kültür Vakfı tarafından Katar başkenti Doha'ya adanmış müzenin açılışına ilişkin jüri raporu ve katılan projelerin açıklanmasıyla yayınlıyoruz.

94 SATIŞ MEKANI

Burberrys

İngiliz Burberrys firmasının, ithalatçı şirketi için yeni mağaza, diğer büro ve mekan düzenleme çalışması.

ARREDAMENTO DEKORASYON

PROFİL:
RICHARD ENGLAND

SÖYLEŞİ:
PAUL VIRILIO

DOSYA:
ARCHIGRAM

KATAR İSLAM
SANATLARI MÜZESİ
YARIŞMASI

LONDRA'DA
SANYA POLECUK EVİ

BİLKENT KÜTÜPHANESİ

PAMUKKALE
TENİS KULÜBÜ

"READY-MADE"
MOBİLYALAR

ALEV EBÜZZİYA

İKİ YENİ GALERİ

Kapak: Bülent Erkmen

9 786

Koçbank, Beyoğlu

Koçbank'ın Art Deco etkili yeni Beyoğlu şubesi tanıtılıyor. Aramis Kalay'ın fotoğraflarıyla...

102 MİMARİ

Pamukkale Tenis Kulübü

Mimarları Arda Inceoğlu ve Deniz Aslan'ın deyişle, "yalnızca kendisi olmaya niyetlenmiş bir uzlaşmanın ürünü" olan spor tesisini tanıtıyoruz.

106 MİMARİ

"Bilgi kilisesi"nden "internet cafe"ye kütüphane temaları ve Bilkent Kütüphanesi

Aydan Balamir Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi'ni irdelerken, söz konusu yapı tipinin dününe ve yarınına da ufuk açıcı projeksiyonlar yapıyor.

112 MALZEME

Geçmişten bugüne metal cepheler

Türkan Göksal, Modern Mimarlık'ta, yardımcı materyal olmaktan öteye giderek ana yapı malzemelerinden biri haline gelen metali ele alıyor.

117 TASARIM

"Ready-made" mobilyalar

Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi İçmimarlık Bölümü'nün altı yıl önce açılan Mobilya Sanat Dalı dördüncü sınıf öğrencilerinin, yaratıcı üretime yönelik mobilya tasarımı sergisi.

122 SANAT

Anma sergisi dolayısıyla Zeki Faik İzer

Gül İrepoğlu'nun Türkiye'de soyutlamanın öncülerinden olan Zeki Faik İzer'e ilişkin kısa irdelemesi.

© George Hoyningen-Huene

124 FOTOĞRAFÇILIK

Pamukbank Fotoğraf Galerisi

Pamukbank'ın açtığı yeni fotoğraf galerisi ve galerideki ilk sergi üzerine Nazif Topçuoğlu yazıyor.

129 SANAT

Alev Ebüzziya Siesbye ve "uçan çanaklar"ı

Ebüzziya'yla 17 Aralık 1997-10 Ocak 1998 tarihleri arasında Ayşe ve Ercümen Kalmık Vakfı'nda gerçekleştirilen son sergisi ve çalışmaları üzerinde konuştuk.

132 SANAT

Yedi sanatçı, yedi dil "Buluşma 1" adlı sergi üzerine

Galatea, Beyoğlu'nda, Asmalı Mescit'teki yeni bir sanat galerisinde açılan karma sergi üzerine...

136 SERGİLER

138 YAYIN

Kültürün abc'si; Postmodernliğin Durumu; Das osmanische Reich in seinen Archivalien und Chroniken: Nejat Göyünç zu Ehren

ARREDAMENTO DEKORASYON

Aylık Dergi / Sayı 99
Aralık 1998/01
ISSN 1300-3801

GENEL YÖNETİM

Boyut Yayıncılık ve Tic. A.Ş. adına sahibi
Bülent Özukan
Genel Koordinatör
Uğur Büke
Genel Müdür
Nilgün Özukan

YAYIN

Yayın Koordinatörü
Uğur Tanyeli
Yazı İşleri Müdürü Cüneyt Budak
Yazı İşleri Sorumlusu Emine Önel
Yayın Kurulu
İhsan Bilgin, Haydar Karabey, Jale N. Erzen,
Mine Kazmaoğlu, Aykut Köksal,
Ahmet Özgüner, Uğur Tanyeli

Temsilciler

Hüseyin Alptekin (Paris)
Suzan Kentli Aral (Londra)
Erol Arda (Milano)
Kaya Arıkoğlu (Adana)
Moni Salim Özgilik (New York)
Necmi Sönmez (Frankfurt)
Bike Erkek Zoto (Paris)

TASARIM VE FOTOĞRAF

Fotoğraf Yönetmeni Aramis Kalay
Grafik Ümit Vurgun

REKLAM VE SEKTÖREL HABERLER

Reklam Koordinatörü Nuray Ertürk
Reklam Müdürü Ebru Kuşu
Reklam Ayla Odabaşı

TEKNİK

Matbaa Müdürü Memduh Arslan
Güven Turan (Koordinatör)
İzzet Özbay, Şenol Şenoğlu (Renk Ayrımı)
Barış Turan (Elektronik Montaj)
Ali Babayigit (Montaj)
Sami Gökirmak (Baskı)

SATIŞ VE ABONE

Dağıtım Müdürü Adnan Demirtaş
Satış Hamit Bintaş
Abone Sorumlusu Necati Hızal
Abone Bilgi-İşlem Aynur Topal,
Tuncay Uyuşkan, Mustafa Çebi
Arşiv Oktay Özer

MUHASEBE

Muhasebe Müdürü Jale Ürper,
Sedef Erdinç, Sultan Olgeç,
Leyla Cam, Kazım Doğan

İDARE

İdare Amiri Hüseyin Kutlu
Ulaşım Hüseyin Akkuş

Yazışma Adresi:

e-mail: boyutyayin@superonline.com
Arredamento Dekorasyon
Boyut Matbaacılık A.Ş. Matbaacılar
Sitesi No: 115 Bağcılar/İSTANBUL
Telefon 0.212.629 53 00 (30 Hat)
Fax 0.212.629 05 74

Basıldığı Yer: Boyut Matbaacılık A.Ş. Matbaacılar
Sitesi No: 109 Bağcılar/İSTANBUL
Telefon 0.212.629 53 00 (30 Hat)
Fax 0.212.629 05 75

Fiyatı 300.000 TL (KDV dahil)
K.K.T.C. Fiyatı 300.000 TL

BOYUT YAYIN GRUBU

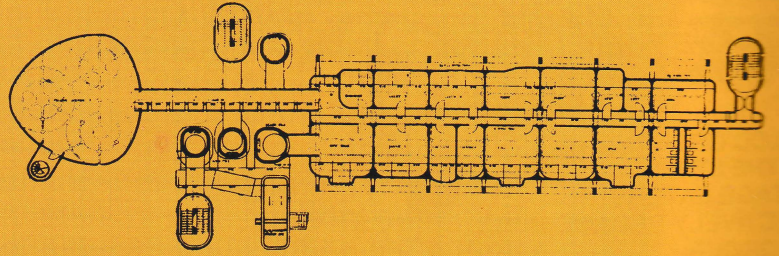
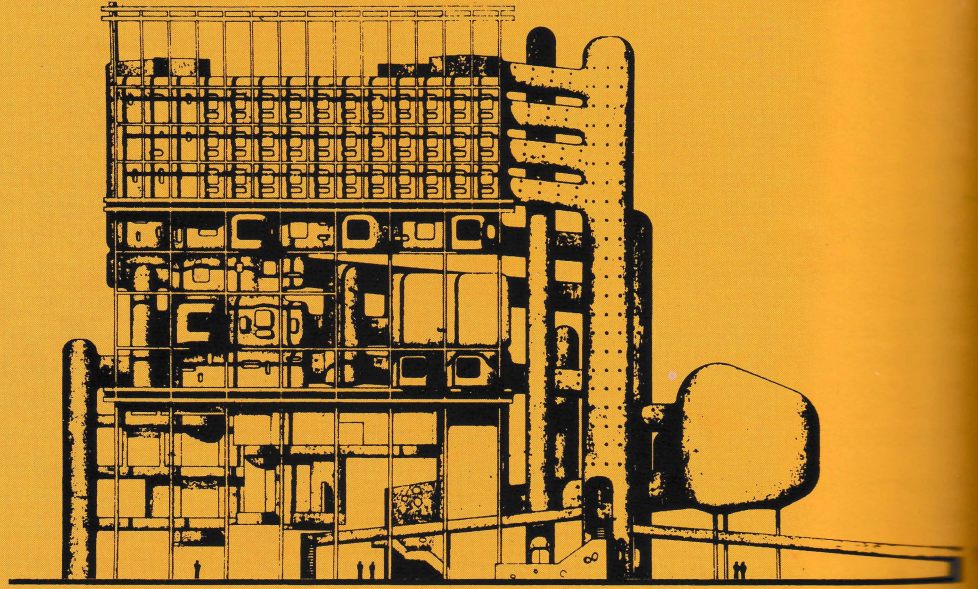
©1997 BOYUT Yayıncılık ve Tic. A.Ş.
Yüzyıl Mah. Matbaacılar Sitesi 1. Cad. No:115 34554 Bağcılar/İstanbul

Şaşırtıcı Archigram üzerine kişisel tarih

Suha Özkan*

1960'ların ortalarında dünyayı Beatlemania kasıp kavururken büyük bir değişimin gerekliliği bir yana, gelmekte oluşu hissediliyordu. Modernizm tartışmasız tek çıkar yol ve mimarlık gündeminin belirleyicisi olarak egemenliğini sürdürürken, tıpkı tek partili demokrasi (!) gibi kendi çelişkilerini de baskıyla sürdüren tek boyutlu bir mimarlık söylemiydi. Kuram-Eğitim-Pratik döngü içinde bağlanmış, Bauhaus temelli temel tasarım beyin yıkamasından çıkan biz gençler, Modernizm'in tartışmasız, neredeyse dinselleşmiş kuralları içinde sunduğumuz her çözümü işlev-çatki (struktür)-gereç üçgeni içinde savunma durumundaydık. Toplumun, ekinin hatta siyasetin girdileri bizi ilgilendirmemeliydi. Oysa Türkiye sol hareket devinim kazanmış, hiçbir sorunun toplumdan soyutlanamayacağı sloganlaşmıştı bile. Tasarım işliklerinde tüm yeteneğimizi kullanıp koyduğumuz çözümler gerçekte biçimsel verilerin daha yetkin kompozisyonlarda sunulmasından başka bir şey değildi. Daha 1968 yaşanmamıştı, ama toplumsal değerlerin baskısı genç beyinlere kıpır kıpır bir itici güç olarak güç kazanmaktaydı. 1930'lardaki baskılarından gizli korku içinde okunan Nazım Hikmet şiirleri sanayi toplumunun yüceltici değerlerini aşıyor, ama Sanayi Devrimi sonrası için pek yön göstermiyordu.

O zaman Türkiye'nin süreli yayınlarda en zengin kütüphanesi olan ODTÜ Kütüphanesi, Mimarlık Fakültesi'nin şimdi 'Göbek Taşı' olan kesimdeki işliklerde yer almaktaydı. Bayat ekmek arasında birazcık erimiş peynir olan tost makinesinde hınçla yassıtılmış sandviç ve gazozdan oluşan öğle yemeğini kütüphanede yemek, okulun en sevdiğim saatleri idi. Sıradan yeni gelen dergileri karıştırdığım öğle paydosları benim için mimarlık dünyasına açılan bir pencere oluştuyordu. Archigram'la böyle bir ortamda tanıştım. Nefesim kesilmişti desem abartma olmaz. İşte sanayi sonrası toplumun mimarlığı ve kentleri hepsi Design Quarterly dergisinin otuz iki sayfalık cılız sayısının içindeydi. Öyle bir kaynak bulmuştum ki, zihnimi sosyal, siyasal ve ekinel olarak kurcalayan ne varsa, hepsinin çözümleri oradaydı. Sav oldukça basitti. O gün (ya da bugün) fabrikaları, petrol arıtım kuruluşlarını ya da uçakları oluşturan teknoloji, mimarlık için neden kullanılmasındı? Bireysel yaşamın tüm işlevle-

rin sağlandığı kapsüle indirgendiği yapıların, bu kapsülleri taşıyan birer koçan, kentlerin de bu koçanların bir araya geldiği yoğun üç boyutlu yerleşme alanları olduğu bir dünya. Bu dünyada topluma ve ekine ilişkin ne varsa hepsi birlikte toplum deviniminin içinde olmaktaydı. Böylesine yoğun bir kentleşme doğal olarak daha geniş bir doğal çevreye dokunmayarak koruyor ve onu kendi gelişimi içinde özgür bırakıyordu.

Archigram esinli ilk projemi Ankara Ulus Meydanı (Şehir Çarşısı) için tasarladım. Yerden yükselmiş hizmet kuleleri arasında her beş katta bir ön gerilimli bir kat derinliğindeki kirişlerle geçilen köprüye çelik halatlarla asılan döşemeler ve bunların içine sokulan (plug-in) büro mekanları. Yapının üzerindeki vinç sürekli olarak gereksinmelere göre kapsüllerin işlev ve konumlarını değiştirmekte idi. Topu topu otuz bin metrekareye uygulanmış bir Plug-in City idi önerim. Değerlendirmeyi yapan jürideki kişilerin çoğu halen hayatta. Benim için belki de mimarlık yaşamımın en hoşgörüsüz, en devinimden yoksun değerlendirmeye grubuydu. Kırır kırır gülüyorlardı. Olayın içindeki kent alanını özgürleştirme çabasını göz ardı edip, konuyu çatı suyunun alımı, vincin maliyeti ve plastiğin yapı gereci olmadığı gibi savlarla yenilik arayan bir bakışın ezilmesine yönelik bir dalga geçme eylemi haline getirmişlerdi. O jüride görevli olmayan, ama ODTÜ ruhunu savunmaya soyunmuş iki genç asistan Yıldırım Yavuz ve Rahmetli Eşber Yolal, "hariçten gazel okuyarak" benim savun-

mama gelmişlerdi. Sonuçta olay tasarım etkinliği olduğundan olacak, takdir edilmişim. Ama aynı tutumu bir yıl sonra diploma tez gelişimamda da sürdürürnce, önce rahmetli İzzet Yenen tarafından Çemberlitaş'taki İstanbul İmar Planlama Bürosu'ndan kovulmuş, sonra aralarında konuk üyeler olarak Kemal Söylemezoğlu ve Feridun Akozan'ın da olduğu jüri, ODTÜ'lü üyelerin sessiz onayları ile bu tutumun Üsküdar Meydanı ve çevresi için bir "cinayet" olduğu gerekçesi ile, beni bir gözaltı yaptırmışlardı (yıl 1968!).

İşte o yaz hakkı yenmiş bir ilerici olarak Peter Cook'a mektup yazıp bunalımımı onlara paylaşmak istemiştim. Daha bir hafta geçmeden de yanıt gelmişti. Bürolarının olmaması, ama AA'da (Architectural Association) toplu yaptığını söylüyor ve kısaca: "Gel" diyorlardı. Tam iki yıl orada burada çalışıp, imar planı üstleniciliği gibi işler de yapıp biriktirdiğim notlarla, hem de Leila Khalid'in uçak kaçırma operasyonu'nun ertesi, Londra yolunu tuttum. Elimde Peter Cook'un mektubu, AA Members' Room'a gidip Peter'ı buldum ve mektubu bu gösterdim. Tepkisi doğaldı: "Ayy namazı yorum!" Onunla hoş bir dostluğumuz sürebildiğimiz ilişkimiz oldu. Bambaşka bir bölümde mimarlık yöntemliliği için "çerçeve" oluşturulmuştu, onun tasarım işliğinden çıkmıyordum. Sonra onunla bir de proje yaptım. En yoğun çalıştığım konu ise 1971 yazında Michael Sorkin ile birlikte tasarladığımız Faulness Island çimnisi vaalanı idi. Bizim proje terminal gerektirmeyen, kendisi de öyle pek kolay görünmüyordu.

tasarlanı olarak epey ilgi toplamıştı. Her şey kentte oluyor, yolcular doğrudan uçağa erişiyorlardı. Her şey çevrenin korumasına yönelik; bu yüzden pist bile saklanmıştı. O dönemde içinde günün modası olan yüzlerce kolaj yaptım. Ayrıca desteğine ve dostluğuna saygıyla, Yıldırım Yavuz için Bodrum'da Archigram türü bir "tembel-evi" de tasarladım.

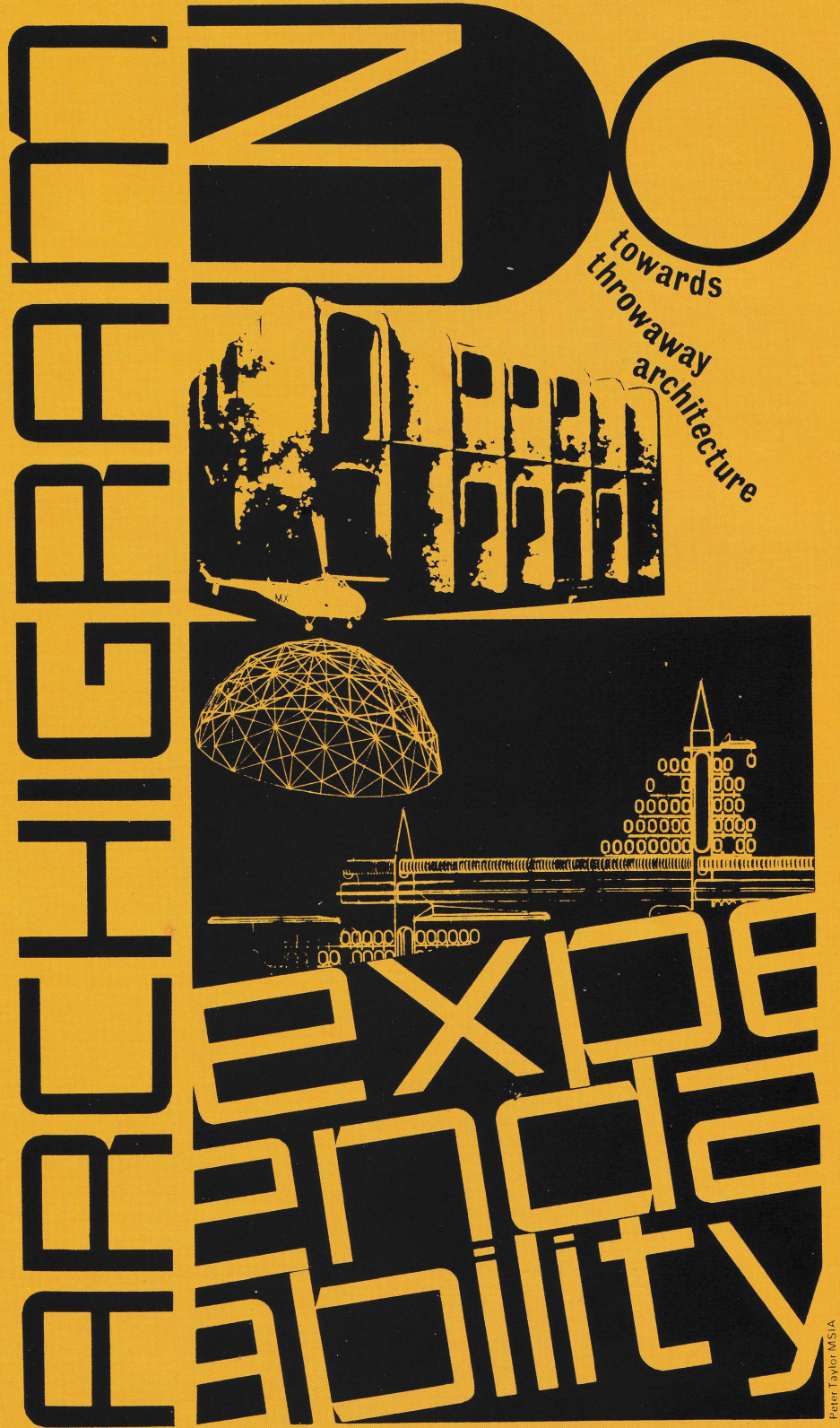
Archigram hep 1960'ların ortalarındaki beşliğin savları olan mega-yapı ütopyası ile anılır. Bu düşünüş doğruyu yansıtsa da, hem Archigram'ın, hem de üyelerinin çok geniş alana yayılan çoğulcu yaratıcılıklarını ve farklı bireysel tutumlarını yansıtmaz. Archigram'ın Beatles ve onun yarattığı akımla yakından ilişkisi var. İkisinin de alışılmış kalıpların dışına çıkmak, tüm değerleri yadsıyıp, varolagelen oluşumu sorgulamak amaçları var. Beatles'da John Lennon ne ise, Archigram'da Peter Cook'ta o. Yeni dışavurumları bulan, irdeleyen, savunan, bu oluşumların hem mimarlık, hem toplum söylemi içindeki yerini savunan hep o. Grubun lokomotif.

Ron Herron bu düşünceleri bir endüstri tasarımı titizliği ile kağıda döken düşüncenin fiiksel yansımasını bulan ayrıntıcı bir tasarımcı ve grafist.

Dennis Crompton teknolojinin kesici ucunda, ancak günümüzde yaygınlaşan iletişim alanının düşlerini kuran kişi. Sonunda mimarlık yerine bilgisayar ve iletişim ortamında tasarladı.

Naren Chalk daha çok seçenek yaşam tarzı ve gençlerin düşleri üzerine eğilen kendisi pekmiş bir "geç-genç". Öznel tutkuları ona tümü erken getirdi. Düşünceleri bugünün "de-centralised" toplumuna en çok uyan, meslek kendisi pek orada görünmeyen David Greene idi. Greene enerji ve iletişimin mimarlığını yeterli olduğunu savunan, bunların olabildiği yerde mimari çevrenin kendiliğinden oluşacağını savunurdu. Onun ütopyalarında ise mega-yapılar yerine, doğada yerleştirilmiş "piki noktaları" vardı. Roc-Plug ve Log-Plug projeleri bugün internetle oluşmakta olan yaygın yerleşmenin yaratacağı iletişim alanı yeni oluşumun habercisi idi. Düşlediklerinde doğru çıkmakta.

Archigram'ın oluşmasına etkili oldukları kararların ciddiye alınmasını sağlayan iki mimarlık düşünürü çok önemli. Bunlardan Reyner Banham iyi tanınır, ama Cedric Price da benzeri etkin olmasına karşın yalnız Londra çevrelerinde bilinir. Oysa Price'ın fikir babası olduğu işlevden bağımsız ve sürekli değişen özgür mekan düşüncesi Archigram sanatlığı ile birleşip o günlerin iki genç AA üyesine çağın en önemli yapılarından birini üretmelerini sağladı: Pompidou Sanat Merkezi, Paris. Renzo Piano ve Richard Rogers bu yarışmaya başvurup sonradan kaybedenlerden vazgeçen Peter Cook'un kaydı ile bu fikirleri de söylüyorlardı.

- 1 Archigram 1'de (1961) yayınlanan ve "Bowelism" (Bağırsaksıcılık) teriminin uydurulmasına neden olan proje: Mike Webb'in Mobilya Üreticileri Derneği Binası, 1958.
- 2 Archigram 3'ün kapağı, 1963.

Archigram düşüncesi bu yapı dışında çıktığı noktada kaldı: Architectural-Telegram. Amacı bütünü ile statükoyu sorgulayarak mimarlık ortamını etkilemeye yönelik mektup-dergi karışımı bir etkinlikti. Benim bildiğim dokuz sayı çıktı. Grubun üyeleri belirsiz aralıklarla çıkarıldıkları çok ucuz üretilmiş, ama düşünce dozu

yüksek ve grafik yoğunluğu olan bir araç ile tüm mimarlık bürolarını rahatsız etmek için yola çıkmışlardı. Ürettikleri yeni düzen ve yeni yaşam seçenekleri ile de hem mesleği hem tutucu değerleri ciddi bir biçimde sorguladılar.

Bizdeki toplumcu görüş açısından sanayi ötesi toplumunun olması gereken kentleri

olarak algılanıp destek bulurken, ünlü kentleşme tarihçisi Sybil Moholy-Nagy "Matrix of Man" kitabında tek elden yönetim ve denetim içerdiği, ağır ve teknoloji bağımlı olan Plug-in kentleri "Faşist" kent kurguları arasına aldığı, bir bakıma bizi şok etmiş ve tepkimize neden olmuştu. Şimdi otuz yıl sonra, hele Komünist ülkünün çökmesinin ışığında pek de haksız olmadığı kanıtlanıyor. Doğal olarak Plug-in kentler Archigram'ın ilk yıllarının düşü, özlemi idi. İzleyen yıllarda "Control and Choice" ve "Instant City" projeleri, ilerleyen çağın hippy düşüncesine daha yakın projelerdi. Hele 1971'de Peter Cook'un Ad-hoc projesi tümüyle bir mimari anarşisini çağırarak, her türlü denetimden uzak, özgürce yapıyı oluşturmayı öğütüyordu. Bu bağlamda: Herkes mimardı. Her yapı da mimari.

1971'de, 1968 devrimi sonrasını solumak üzere Paris'e bir "baskın" yapmıştık. "AA Arrive" (AA Geliyor) sloganı ile gittiğimiz Paris'te UP6'nın kahramanlaşmış düşünürü Henri Lefevre'den diyalektik materyalizm (özdeşsel eylemsizcilik) dersi alan Archigram ve öğrencileri, siyasal düşünce ile mimarlığın ilintisini pek kavrayamamışlardı. Doğal olarak Boulevard Saint-Michel'de zırhlı araçlara bin-

dirilmiş kalkanlı toplum polisine de pek anlam verememişlerdi. (Çünkü, İngiltere'de polisin görevi göstericileri korumaktı). Oysa kendi düşüncelerinin yeterince toplumcu olduğuna inanıyorlar ve en çok yakın yıllarda (1967) çıkmış ve çok etki uyandırmış olan Architecture of Revolution yazarı Anatol Kopp ile tanışmak istiyorlardı. Bolşevik devrimi sonrası gelişen Konstrüktivist mimarlık doğal olarak Archigram'ın "technophilic" özelemleri ile birebir uyum içinde idi. Ama Paris'teki söylem, mimarlık ve çatkıdan çok siyaset içerikli idi. Ecole de Beaux Arts'ın avlusunda Parisli gençleri şaşırtmak isteyen Archigram, öğrencilerin aşırı siyasal ilgilerine şaşırmak durumunda kalmıştı. O ortamda, Archigram tutkusu ile 60-70 geçiş döneminde Türkiye'de öğrencilik yapmış olan bana, çok önemli bir düşünce

yorumculuğu görevi düşüyordu. Parisli Archigram'ı ve AA'i, Londralılar'a da mimarlığın toplumsal bir eylem olduğunu anlatmak bana kalmıştı. İlk yazı teklifimi de o günlerde aldım. Dennis Sharp benden Architectural Association Quarterly için bir eleştiri istemişti. Bir haftalık yoğun ortamdan, Bernard Tschumi ve Antoine Grumbach yetkin şöretler olarak çıktılar. Hele Tschumi hala aynı 1968 eylemi mimarlık çizgisini sürdürüyor. Peter Cook ise büyük bir sevgiyle yaptığı öğretmenliği Londra Üniversitesi de Bartlett School'un başkanı yürütüyor.

*** Ağa Han Mimarlık Ödülü Genel Sekreteri.**

- 3 "Living City" sergisinden bir görünüş, 1963.
- 4 Warren Chalk ve Ron Herron'un "City Interchange" projesi, 1963.
- 5 Bir mimari kolaj-çizgi roman: "Space Probe" (Uzay Sondajı), 1964.

